

Владимир Војнович

ОТВОРЕНА ПИСМА

ПРЕДСЕДНИКУ ВААП-а

Другу Б.Д.Панкину у одговор на његов интервју, објављен у "Литературној газети" 26. септембра 1973. године.

Уважени Борисе Дмитријевичу!

Истину да кажем, до појаве Вашег интервјуа у новинама ја сам се узрујавао, не схватајући у чему је ствар. Одједаред некакав савет оснивача ствара некакву агенцију за заштиту некаквих ауторских права.

Зашто?

Ауторска права унутар наше земље су, на свој начин, била заштићена и раније. А у иностранству...

Управо то питање ме је увек мучило. Ко би се, мислио сам ја, највише морао бринути о заштити својих ауторских права у иностранству? Вероватно они које тамо највише објављују. На пример, А.Солжењицин, В.Максимов, академик А.Сахаров и други такозвани дисиденти, извините за помодну реч. Било би природно да су управо они и ушли у савет оснивача. Али, сазнавши да је за председника савета изабран друг Стукалин, одмах сам одбацио ту претпоставку. Не, рекао сам самом себи, друг Стукалин никад не би пристао да буде на челу једног таквог савета.

Ваш интервју је понешто разјаснио, а понешто је још више запетљао. С једне стране, наравно, лепо је чути да су у оснивачки савет од писаца ушле тако крупне личности као што су Г.Марков, Ј.Верченко, С.Сартаков итд. С друге стране, несхватљиво је зашто бисе баш они више од других бринули о заштити ауторских права, јер, за њиховим ауторским правима ван граница наше домовине тешко да ће уопште неко и посезати.

Падале су ми на памет најневероватније могућности. Чак сам помислио да су, можда, за време док ја нисам пратио њихов стваралачки рад, они написали некаква ремек-дела над којима се наднела опасност да доспеју у "самиздат", "Посев" или, на пример, Галимару. А можда су се оно то дали у заштиту туђих ауторских права из чистог човекољубља?

Покушао сам да разјасним себи циљеве агенције коју су именовани другови основали, а Ви стали на њено чело.

У свом интервјуу Ви кажете, да ће напори Ваше агенције бити усмерени у правцу "појачане размене истинских достигнућа у разним сферама људског духа". Реч "истински" није била подвучена, али ја сам је ипак одмах запазио. Помислио сам како је на утврђивање истинске вредности достигнућа у сферама људског духа прилично сложен посао. Некада су на то одлазиле године, па и читава столећа. Изгледа да ће се одсад истинске вредности утврђивати моментално.

Ко ће то да учини? Ваша агенција?

Волео бих да знам, на који начин. Могу ли се сматрати вредним достигнућа А.Солжењицина? Или ћемо одсад сматрати вреднима достигнућа друга Верченка?

У тексту свог интервјуа Ви врло добро примећујете, да је за аутора овог или оног дела "тешко и не-економично" да се бави заштитом својим ауторских

права. У подтексту дајете наслутити да ће аутору и уопште постати тешко ако за штампање у иностранству не узме као посредника Вашу агенцију. У том случају ће се, очигледно, аутор сматрати нарушиоцем државног монопола на спољну трговину и аутоматски ће прећи у категорију криминалаца.

То је садржајна идеја. Она крије у себи низ интесантних могућности. На пример, ову. Предавши своје достигнуће негде у иностранству, аутор и сам постаје објекат чувања. Чување ауторских права заједно са носиоцем тих права морало би бити што поузданијел.

У вези са тим, чини ми се да би било сврсисходно код компетентних инстанци изградити пребацивање у надлежност Ваше агенције Лефортовског или Бутирског затвора заједно са чуварима и вучјацима. Тамо би могли бити смештени не само аутори, него и наследници њихових ауторских права. А пошто Ваша агенција обећава грађанима држава-потписница Светске конвенције иста права као нашим грађанима, исти облик чувања ваљало би применити и на њих.

Мене, ипак, збуњује следећа околност. Ваша агенција је, судећи по свему, друштвена а не државна организација. А пошт понопол на спољну трговину има искључиво држава, зар онда Вашој агенцији не прети опасност да и сама буде подвргнута кривично гоњењу? А ако агенција постане објекат чувања, како ће онда она моћи да чува нешто друго? Требало би размислити о томе.

И још један предлог.

Пошто Ваша агенција намерава сама да одређује где ће, када и под којим условима бити објављено неко дело и да ли ће бити објављено уопште, онда та њена карактеристика треба, очигледно, да се одражава и у називу. Па Вам редлажем да је назовете на ВААП, него ВАПАП - Свесавесна агенција за присвајање ауторских права.

Само једно слово више на фирми - а толико боље одражена суштина.

Развијајући даље тај предлог, можемо природним сматрати присвајање уз ауторског права и самог ауторства. У будућности је Ваша агенција дужна да дела совјетских писаца издаје од свог имена и да сноси одговорност за њихов идејно-уметнички садржај.

Желећи да дам лични допринос овом интересантном подухвату, молим да се аутором овог писма (и, природно, носиоцем ауторских права) сматра агенција ВАПАП.

Примите уверења о најискренијем поштовању које осећам према вама.

2.октобра 1973.г.
Москва

В.Војнович

СЕКРЕТАРИЈАТУ МО СП РСФСР

Ја нећу доћи на ваш састанак, зато што ће он бити иза затворених врата, сакривен од јавности, што значи нелегалан, а ја не желим да учествујем у било каквим нелегалним пословима.

Ми немамо о чему да разговарамо нити шта да разјашњавамо, зато што ја изражавам своје мишљење, а ви - оно гоје вам нареде.

Секретаријат у свом садашњем саставу није демократски изабран орган, него је наметнут Савезу писаца од стране других организација. Ни секретаријат у целини, ни било који поједини његов члан не може за мене бити ауторитет ни у уметничком, а поготово не у моралном смислу. Тамо су два-три бивша писца - а ко су остали? Погледајте се међустобно; ви сами не знате шта пише човек који седи поред или преко пута вас. Уосталом, за неке се тачно зна да не пишу ништа.

Ја сам спреман да изађем из организације која се, уз вашу активну помоћ, претворила од Савеза писаца у савет чиновника где се циркулари, написани у облику романа, драма и поема, представљају као узорни беле-тристике, а о њиховом квалитету суди се рема полагају који заузима аутор.

Заштитници домовине и патриоти! Није ли прескуп ваш патриотизам за домовину? Па неки међу вама за своја безвредна и досадна дела добијају толико, колико не може да заради читав колхоз орача и ратара који ви опевате.

Ви сте савез сродних душа. Један је покрао партијску касу, други продао државну викендицу, трећи ставио кооперативни новац на своју штедну књижицу... За дванаест година чланства у савезу не сећам се да је иједан такав искључен.

Али треба само рећи једну поштену реч (или оћутати када се сви саглашавају) и одмах следи казна по свим линијама: књига, на којој си радио неколико година, повлачи се из штампарије; драма се скида са сцене; филм по твом сценарију се враћа на полицу. А затим следи сасвим прозачно сиромаштво. Годину дана не добијаш ни копејке, две године, задужио си се, продао си све са себе и када стигнеш до дна - ако у међувремену ниси рекао ништа неопрезно - можда ће ти се смиловати и поклонити двеста-триста рубаља из Литфонда, да би ти после целог живота пребацивали: "Ми смо му помогли, а он..." Не треба ми таква помоћ, ја нисам просјак. Ја имам своје читаоце и гледаоце. Немојте стајати између њих и мене, и ваша помоћ ми неће бити потребна.

Ја нећу доћи на ваш тајни састанак. Спреман сам на полемику са вама на сваком отвореном састанку писаца, а ако хоћете и радника, у име којих ме нападате. За разлику од већине вас и ја сам и свм био радник. Са једанаест година сам био чувар колхозне телади. Орао сам земљу, мешао малтер на градилиштима, стајао за машином у фабрици, четири године био сам војник Совјетске Армије. Волео бих да видим како бисте ме на отвореном састанку представили као ајкулу империјализма или страног плаћеника.

Ваше оружје је лаж. Оклеветали сте и помогли да се истера из земље њен највећи грађанин. Мислите да ћете сада ви заузети његово место. Варате се! Места у великој руској књижевности не одређујете ви. И ниједан од вас неће се наћи чак ни у њеном последњем реду.

19. фебруара 1974. г.
Москва

В. Војнович

НАЈСТРОЖЕ ПОВЕРЉИВО!

Министру за везе СССР, другу Таљизину Н.В.

Поштовани Николаје Владимировичу!

Са великом забринутошћу извештавам Вас, да се у области народне привреде којој сте Ви на челу крије непријатељ попуштања међународних затегнутих односа, који је заузео одговорно место начелника Московске градске телефонске мреже.

А ево и како сам успео то да откријем. 20-ог септембра ове године, решивши да се окористим услугама које ПТТ пружа својим претплатницима, телефонирао сам у град Бостон (САД) свом личном пријатељу, песнику Науму КОРЖАВИНУ и водио са њим разговор отприлике следећег садржаја:

-Ако - рекао сам ја песнику Коржавину.

-Хелоу - одазвао се он.

-Како си?

-Добро. А ти?

-И ја сам добро.

У главном граду наше Домовине био је дан. Светао дан десете петогодишњице. Наши људи су, пуни ентузијазма, подизали нове зграде, управљали разним машинама, калили челик и давали земљи угаљ.

У исто време у граду Босту била је, наравно, ноћ. Под заштитом таме дивљале су банде гангстера, гореле су бакље Кју-клукс-клана, пушила се марихуана, незадрживо је падао курс долара, незапослени су безнадно чекали пред берзама рада у таквим редовима, какви се код нас образују само за тепихе и кобасице.

Очигледно под психолошким притиском због такве ситуације, а можда једноставно бунован и у полусну, песник Коржавин је на моја питања одговарао збуњено и тупо.

-Како је Љуба? - питао сам га за његову жену.

-Љуба? - поновио је он са неразумевањем које је потпуно у складу са његовим заосталим погледима на свет. - Љуба спава. А како је Ира?

Мислим да ће вам бити пријатно чути, да је систем којим руководите функционисао изванредно. Чујност је била таква, као да је буновни песник Коржавин седео не на другој страни планете, него негде сасвим близу. наш разговор који је био сасвим незанимљив за било кога другог (тако ми се барем чинило), био је сјајна потврда тога да живимо у времену попуштања међународне затегнутости, када се приближавају континенти, када су контакти и размена информација (чак и оних од мале важности) међу људима постали не само могући, него се чак и подстичу у земљама-потписницама Хелсиншког споразума.

На жалост, попуштање је трајало кратко.

Сутрадан ујутро, подигавши телефонску слушалицу, зачуђено сам констатовао да је нема као риба. "Нешто се покварило" - помислио сам и упутио се до најближе говорнице.

-151-28-53? - јавио се очаравајући женски глас. - Је ли то ваш телефон?

-Да, мој.

-Искључен је због хулиганства.

Збунио сам се и спустио слушалицу. Али одмах сам назвао опет:

-Опростите, можда нисам добро чуо... Због чега је искључен?

-Је ли то ваш телефон? - поново се чуло питање.

-Не, није мој - одговорио сам овог пута.

-Искључен је због неплаћања рачуна.

Упркос својој репутацији хулигана био сам учтив:

-Ви сте малочас навели други разлог. Молим вас, размислите и реците ми тачно, зашто је искључен мој телефон.

Чини се да је она била збуњена. А опет, можда и није.

-Ваш телефон је искључен по налогу одозго.

-Са којег "одозго" отприлике?

-А ви то, као, не знате?

-Не знам.

-Чудно. - Очигледно да ми није веровала. - Онда назовите на телефон тај и тај, па ће вам они рећи.

Назвао сам на телефон тај и тај, а после на још један, па још и још. Лица са којима сам разговарао одбијала су да ми кажу свој аимена и функције, одговарала су у загонеткама и алузијама на то, да ја и свм све одлично разумем (иако нисам разумео) и уопште, имао сам такав осећај, као да не разговарам са ПТТ-ом, него са неком илегалном организацијом. После невероватних напора успео сам ипак да установим, да је мој телефон искључен по налогу начелника Московске градске телефонске мреже Виктора Фадејевича ВАСИЉЕВА. Али зашто?

И ево, поштовани Николаје Владимировичу, ја седим у својој соби одсеченој од целог света и постављам себи то питање: зашто?

Што се тиче неплаћања претплате - јасно да то није тачно. ПТТ услуге плаћам уредно и педантно. Моју слику, као једног од најуреднијих платиша, могли бисте слободно окачити у свом кабинету, или чак на улици пред зградом Вашег министарства.

Хулиганство? Али зашто онда казну није одредио суд, него један телефонски начелник? И шта ће бити ако се за његовим примером поведу начелници за струју, лифт, гас, водовод, канализацију? Па то је смешно! О томе могу писати новине. То се лако може наћи на мести западних "гласова" или јерменског радија.

И у чему се огледа то моје хулиганство? Ја нисам рекао ништа хулиганско песнику Коржавину. Можете му телефонирати и сами га питати, ако се не плашите да ће после тога и Ваш телефон занемети. (Уосталом, претпостављам да Ви имате неколико телефона и, ако би Вам чак и био искључен један, могли бисте се служити другима.) Можда се хулиганством сматра свм чин разговора са другом страном? Али зашто се онда претплатницима пружају такве хулиганске услуге?

Одговор "знате ви и сами" такође ме не задовољава. Ја не знам, Николаје Владимировичу.

Ни са свом самокритичношћу која ми је својствена не могу да видим у својим поступцима ништа хулиганско. али то, што Ваш потчињени Висилев прислушкује туђе разговоре, лаже свм, тера друге да лажу и лишава људе могућности да комуницирају, баш то и јесте право хулиганство. Наравно, могу се наћи и друге речи: безакоње, самовоља - изаберите сами.

Али ствар није у речима. Ствар је у томе, што постоје (можда сте некад и Ви чули) такозвана права човека, према којима људи имају право не само на, како се у песми каже "учење, одмор и рад", него и на неке друге ситуације. Конкретно, и на то да слободно говоре шта ко хоће, да размењују информације и идеје и да слободно ступају у контакте. Ја са Вама или са песником Коржавином, или ви са песником Коржавином или са ким год хоћете, не тражеће за то дозволу од свог потчињеног Васиљева. И та наша права у цивилизованом свету сматрају се у тој мери неотуђива, да је њихово поштовање један од најважнијих услова попуштања затегнутости. Она су споменута у разним међународним споразумима и свечано проглашена у Хелсиншком, где је свој потпис у име Совјетске државе ставио лично Леонид Иљич БРЕЖЊЕВ. И зато, искључујући мој телефон, Васиљев не само да себе срамоти као хулигана, него и покушава да посеје сумњу у искреност напора

Совјетског Савеза у процесу попуштања и ставља у неугодан положај лично друга Брежњева.

Не морам Вам ја говорити, Николаје Владимировичу, да непријатеља попуштања има још много у целом свету. Доброг су сарадника нашли у нашој земљи! Па никоме од њих, чак ни фамозном Џорџу МИНИЈУ још није пошло за руком да искључи ниједан телефон. А Васиљеву јесте. Чуо сам да он то не чини први пут, да је телефонски терор под његовим руководством достигао неслушене размере.

Не знам како Вама, Николаје Владимировичу, али мени такво стање изгледа крајње забрињавајуће. Заузевши телефонску мрежу, непријатељи попуштања могу поћи и даље. А ако узму у своје руке још и пошту, телеграф, радио и телевизију, онда... И сами знате шта се дешава у таквим случајевима.

Да бисмо сачували нашу земљу од тако непријатних последица, ја Вас молим да без одлагања одстраните Васиљева са функције, а новом начелнику МГТС наложите да укључи мој телефон.

Примите уверења о најискреније поштовању које осећам према вама.

10.октобра 1976.г.
Москва

Владимир ВОЈНОВИЧ

РЕДАКЦИЈИ "ИЗВЕСТИЈА"

Дозволите да преко ваших новина изразим дубоку одвратност према свим установама и радним колективима, а такође појединцима, укључујући ту и ударнике производње, уметнике речи, мајсторе сцене, хероје социјалистичког рада, академике, лауреате и депутате који су већ узели или ће тек узети учешће у прогону најбољег човека наше земље - Андреја Дмитријевича Сахарова.

28.јануара 1980.г.
Москва

Владимир ВОЈНОВИЧ

БРЕЖЊЕВУ

Господине Брежњев,

Ви сте моју делатност оценили незаслужено високо. Ја нисам подривао углед совјетске државе. Совјетска држава, захваљујући напорима свог руководства и Вашем личном доприносу, нема никакв углед. Зато би било најпоштеније када бисте одузели држављанство самом себи.

Ја Ваш указ не признајем и сматрам га неважећим. Правно је он противзаконит, а фактички је, како сам био руски писац и грађанин, тако ћу и остати до смрти па и после ње.

Будући умерени оптимиста, не сумњам да ће за кратко време сви Ваши укази, који културно осиромашују нашу јадну домовину, бити укинута. Мој оптимизам је, ипак, недовољан за веру у исто толико брзо превазилажење дефицита папира. Тако да ће моји читаоци морати да дају у макулатуру по двадесет килограма Ваших сабраних дела, да би могли да купе једну књигу о војнику Чонкину.

17.јула 1981.
Минхен

Владимир ВОЈНОВИЧ

Превео са руског: Андреј Лаврик